

Turks 1,2 (nieuwe stijl)

**Examen HAVO**

Hoger  
Algemeen  
Voortgezet  
Onderwijs

20 | **01**

Tijdvak 1  
Dinsdag 29 mei  
13.30 – 16.00 uur

Tekstboekje

## Tekst 1 Gülmenin İyileştirici Özelliği

1 Gülme laboratuvarlarında yapılan son çalışmalar çok bilinen bir gerçeği doğruladı: Gülme sağlık demektir. Bunun üzerine, çok ciddi hastalıklarda bile doktorlar hastayı güldürecek hatta kahkaha attıracak önlemler almaya başladılar. Gülme krizinin tedaviyi iyileştirici etkileri olduğunun anlaşılması üzerine, hastanelerde uygun önlemler alınmaya başlandı.

2 Gülme tedavisi ilk kez 1960'lı yıllarda Amerikalı bir hasta **Norman Cousins** tarafından geliştirildi. Doktorlar Cousins'te bir tür damar sertleşmesi saptamışlar, son derece ağrılı ve iyileşmesi güç olan belkemiğinde kronik yangı belirlemişlerdi.

3 Cousins, bilimsel raporlara dayanarak gönül ferahlığının iyileştirici olması gerektiğini düşündü ve ilk yaptığı iş berbat hastane odasını terk ederek güzel bir otel odasına geçmek oldu. Arkasından, hastabakıcılardan ve arkadaşlarından kendisine sürekli olarak komik fıkralar, gülünç olaylar anlattırdı. Tedavi sonucunda Cousins sürpriz bir şekilde iyileşti. Böylece Amerika'da yeni bir bilimsel dal ortaya çıktı. **Gelotoloji**, yani gülme öğretisi.

4 Kaliforniyalı bağışıklık bilimcisi **Lee Berk** şöyle diyor: "Hep duyarız, gülmek sağlıklıdır diye. Şimdi biz gülmenin niçin sağlıklı olduğu konusunda hızla veriler toplamaya başladık".

5 Berk ve Stanford Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde nörolog **William Fry** yaptıkları araştırmalarda, gülmenin vücutta karmaşık biyokimyasal olayları başlattığını saptadılar. Stres hormonu olarak bilinen cortisol ve adrenalin gülme sonucu azalıyor ve büyüme hormonlarının üretimi kışkırtılıyor.

6 Gelotologlar, gülme yeteneğinin sadece insanların değil primatların da genetik özelliği olduğunu, insansı maymunların da gıdıkladıklarında gülme krizine tutulduklarını belirtiyorlar. Berlin Freie Universität'te davranış bilimci **Dietmar Todt**, gülme araştırmalarının başlangıç noktası olarak gıdıklamayı ele alıyor. Berlin Hayvanat Bahçesi'nde yapılan araştırmalarda şempanze, goril ve orangutanlara yarım saatlik sürekli gıdıklama seansı uygulandı. Bu seanslar sonunda bir bebek goril gülmeyi öğrendi.

7 İnsanlar hah hah, heh heh, hoh hoh veya kih kih diye gülyüyorlar. Maryland Üniversitesi'nden gülme araştırmacısı **Robert Provine**'e göre, gülmenin, bizim konuşma dili dediğimizden ziyade hayvan bağırışlarıyla daha yakın bir ilişkisi var.

8 Buna rağmen gülme önemli bir iletişim aracı. Gülmenin sosyal alanda yarattığı imkânlar oldukça geniş. Ancak gülme, daha çok bir grup olayı. Ortalama bir insan, bir topluluğa kıyasla kendi başına 30 kez daha az gülyüyor.

9 Gülmenin bulaşıcı bir yönü de var. Bu nedenle mizah üreticileri televizyonlardaki komedilerde gülme efekti yaratarak izleyicileri uyarmaya çalışırlar. Berlin'de 31 erkek ve 48 kadma laboratuvarında yapay üretilen kahkahalar dinletildi ve bu kahkahaları değerlendirmeleri istendi. "Sizi güldürüyor mu?" "İtici mi?" gibi sorulara yanıt arandı. Bunun sonucunda gülmenin ya da kahkahanın melodisinin belirleyici olduğu anlaşıldı. Melodisi, kahkahayı itici de kılabiliyor, gülme krizi de yaratabiliyor.



*Değiştirilerek alınmıştır  
Cumhuriyet, 1997*

## KÜLTÜR

Yılda yaklaşık 1.5 trilyon liralık dışalım miktarına ulaşıldı

## Yabancı dil yayınları başıboş

### **BARIŞ DOSTER**

1 Türkiye’de yabancı dille eğitim yapan kurumların artmasıyla birlikte gelişen ve yılda toplam yaklaşık 1.5 trilyon liralık ithalat miktarına ulaşan yabancı yayın sektörü, dışalımdan pazarlamaya kadar pek çok sorunla boğuşuyor.

Yayıncılar, en çok özel ve devlet okullarının komisyon karşılığı kitap satmasından ve korsan yayınlardan yakınırken, devletin bu alanda denetim görevini üstlenmesini istiyor.

2 Yayıncılar, “Devlet, okulların kitap ticareti yapmasını önler ve bu işi kitapçıların yapmasını sağlarsa, hem vatandaş kazıkalanmaz, hem de korsan yayınlar ortadan kalkacağı için, vergi kaçığının da önüne geçilmiş olur” görüşünü savunuyorlar. Türkiye’de bulunan yabancı yayıncılar, yabancı dil yayınları, akademik kitaplar, genel referans kitaplar ve dergiler olmak üzere dört grupta toplanıyor.

3 Bunlar arasında en büyük dilimi, yabancı dil yayınları oluşturuyor. Bu sektörde 6 milyon sterlinlik bir ithalat var ve Oxford University Press, Longman ve Heinemann yayınevleri başı çekiyor. Akademik kitaplar ve genel kitaplarda ise 2.5 milyon sterlinlik bir ithalat yapılıyor. Toplam 9 milyon sterlinlik piyasada yabancı yayınların yüzde 70’i İngiltere’den geliyor.

4 Oxford University Press Türkiye Genel Müdürü **Emrah Özpınırınççi**, şöyle diyor: “Oxford’un pek çok yayını Türkiye’de basarak hem ülkemize döviz kazandırmak, hem de dışarıya döviz ak-

masını önlemeyi arzuluyoruz. Türkiye bunu yapabilecek güçte. Fakat devletin kitapta KDV oranlarını düşürüp, kâğıt konusunda bizleri desteklemesi gerekiyor.”

5 Dünya Aktüel Kitabevi yöneticisi **Kemal Karabağ** da okulların eğitimi unutup kitap ticareti yapmalarından yakınıyor. Karabağ “Okullar eğitimin değil, komisyon karşılığı kitap satmanın peşindedir. Müfredatlarına en uygun ve en iyi kitapları değil, okul yönetimine en fazla komisyon veren yayınevinin kitabını tercih ediyorlar” diyor.

6 Literatür Yayınları’nın yöneticisi **Atilla Akbaş** Literatür Yayınları’nın tek başına yılda yaklaşık 2.5 milyon dolarlık yayın ithal ettiğini belirtiyor ve “Türkiye yılda yaklaşık 50 milyon dolarlık kitap ithal ediyor. Amacımız Türkiye’de çok daha ucuza basılabilecek olan bu kitapları basmak ve çevirilerini yapmaktır” diyor.

7 ABD’nin en iyi üniversitelerinden Yale’de yıllarca ders veren ve dünyadaki pek çok üniversitede konuk öğretim üyesi olarak çalışan Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. **Oktay Sinanoğlu** ise olayın kültürel boyutuna dikkat çekiyor. Sinanoğlu, Anglosakson kültür ve dil emperyalizminden yakınarak şöyle konuşuyor:

8 “1973 yılında ABD’deyken elime geçen ve hükümet tarafından yaptırılmış bir araştırmaya göre ABD, kitaplar sayesinde kendi kültürünü egemen kılmanın ve bu yolla para kazanmanın yollarını daha o zamanlar planlıyordu. ABD ve İngiltere bu işten hem siyasal hem de parasal kazanç sağlıyorlar.”

*Cumhuriyet, 1997*

# O Şimdi Büyükada'da

## DEVİRİM SEVİMAY

Kafası sürekli hesap yapıyor: kaç a alırım, nereden bulurum diye içi içini yapıyor. Gözü ise milletin camında, kapısında, işyerlerinin tenteleri, sandalyelerinde. Estetiğe uymayan, kirli, arabesk, ilkel kalmış her şey çivi gibi batıyor ona. Zaten Büyükada onun gözüyle acil operasyon bekleyen bir hasta durumunda. Ne yapip ne edip mutlaka bu hastayı ayağa kaldırmalı, “Motorlu araçlardan arınmış bu adayı baştan yaratmalı” diyor.

Türkiye Turing Kurumu Başkanı ve bir ‘İstanbul Profesörü’ olan Çelik Gülersoy’un bunu savunurkenki tek amacı, “Çevremizi temiz tutalım, yeşili koruyalım” disiplininden ibaret değil. Sıkı bir ticari hesabı da var kafasında: Kongre turizmi. Bilgi çağının yaşandığı bu devirde dünyanın her yerinde arka arkaya yapılan ama uygun 10 bulunamadığı için bir türlü Türkiye’ye tam anlamıyla giremeyen kongre turizmiyle ilgili olarak Gülersoy, “Ada bunun için tam biçilmiş kaftan” diyor. Gülersoy’a göre Büyükada’da kongre turizmi için yağ, şeker, un var, sadece biraz gayret gerekiyor. Bu iddiasının dayandığı temelleri hemen saymaya başlıyor Gülersoy:

“Birincisi, adada trafik derdi yok. Adam pansiyonundan çıkıp kongre binasına 11 gidebilir. Bu, konferanslara katılanlar için bulunmaz bir fırsattır. İkincisi, adada hem yeşil var, hem de tarihi birikim. Kongre turizmini ayarlayan şirketlerin göz önünde bulundurduğu bir başka unsur da budur 12.”

Kongre turizminin, ülke turizmine katkısının yanı sıra pek çok iş kolunu da hareketlendireceğini düşünen Gülersoy şunları anlatıyor:

“Ada, salt zenginlerin yazın üç ay kullandığı sonra da kimsenin gelip yüzüne bakmadığı bir yer. İnsanlar burada 9 ay kepenk kapatıyor, faytoncular çalışmıyor, gençler işsiz, pansiyonculuk ölmüş durumda. Turizm demek tanıtım broşürleri için basılan kağıt, kullanılan mürekkebe kadar 13 demektir. Üstelik kongre turizmi sayesinde genç personelimiz dünyanın beyin gücüne hizmet vermiş olacak. Bu bizim gençlerimizi de eğitir. Sonra da o beyinler kendi ülkelerine döndüklerinde hoş bir kongre



merkezini anlatacaklar. Böyle bir tanıtımı milyarlar verseniz bu kadar 14 yapamazsınız.”

Gülersoy’dan bunları dinledikçe insanın içinden “İyi güzel de yeni fikirlerin bu kadar zor kabul ettirildiği bir ülkede bu işler, yani şu kongre turizmi filan nasıl halledilecek” diye endişeye kapılışı geliyor. Elbette ki bu endişeyi herkesten önce hisseden ve tecrübeleriyle de hangi engellerle karşılaşacağını çok iyi bilen Gülersoy, işleri en kolaya indirgeyecek çözüm yollarını bulmuş bile. Gülersoy’un hesabına göre 15 reçetesi şöyle:

“Bir kere kesinlikle şu faytonları adam etmek gerekiyor. Ne kadar arabesk motif varsa hepsi bu faytonlarda. Sonra faytoncuları... Amacımız tek tip elbise ya da tek tip fayton yaratmak değil tabii ki... 16 belli bir disiplin gerekiyor. Adada 280 araba var. Faytonun yenisi 750, komple bakımı ise 103 milyon lira. Biz 17 olarak 5 tane yaptırдық. Ama daha fazlasına gücümüz yetmez.

Bankalardan alınacak çok küçük bir reklam tabelasını faytonların arkasına takmakla sanırım bu masrafı karşılız. Sıra sonra at meydanına geliyor. Meksika köylerinden beter. Atlar da kahyalar da aynı yere, sokağa tuvaletlerini yapıyor. Ayrıca faytonlar meydandaki kuleden

bağıra bağıra anons ediliyor. Olmaz. Oraya ışıklı bir pano, duş, tuvalet, dinlenme yeri yapmak gerekiyor. Bunun da maliyeti 3-4 milyarı bulur. Atlar kadar önemli olan bir başka konu ise eşekler. Lunaparktan sonra atların çıkamadığı yokuşu eşekler çıkıyor, ama ne zavallı eşekler onlar...”

Atlar, eşekler neyse de ya o insanların yaptıkları? Gülersoy, vapurdan iner inmez karşımıza çıkan sıra kahvelere baktıkça 18. Hele de adanın yukarılarına tırmandıkça karşımıza çıkan geniş park alanlarındaki kahveler Gülersoy’u çılgına çeviriyor. “Şu yağlı tentelere bakın, şu acı mavi, naylon iskemlelere... Böyle turizm olmaz” diyor içi yanarak. Peki onları ne yapmalı? Gülersoy, bu soruyu elini havayı kesen düz bir hamleyle yanıtıyor. “Gidecekler.”

Gülersoy’un reçetesindeki şimdiki madde ise belki de en önemli olanı: kongre merkezleri ve konaklama yerleri. “Ama” diyor Gülersoy, “Sakin adaya otel-motel girmesin. İşin içine otel girerse adanın 19 gider” diye uyarıyor. İyi de Gülersoy, peki gelenler nerede kalacak?

“Pansiyonlarda. Dünya turizminin bütün yükü de zaten pansiyonculuktur. Genç aileler için tam biçilmiş kaftan. Böylece herkes para kazanır. Üstelik gelenlere de daha ucuza çıkar. Aslında bir başka önemli nokta da pansiyonlarda işin içine kadın eli değer. Turizmde mutlaka bir ‘Hanım eli’ olmalıdır.

Kongre merkezlerine gelince, yeni yapılaşmaya gerek yok. Vatikan’a bağlı ve bomboş duran saray gibi yapı, San Pasifico Kilisesi’nin yan binaları, 3 öğrencisi kalmış koca Rum ilkokulu, Kaymakamlık karşısındaki Madam Fabiato’dan kalan saray gibi bir bina, Aya Yorgi’de duran harap durumdaki yetimhane de var.” Tüm bu 20 yerlerin azınlıkların elinde olmasından kaynaklanacak sorunun da bir çözümü bulunduğunu söyleyen Gülersoy, “Vatikan temsilciliği, Fener Patrikhanesi ve Dışişleri Bakanlığının uyuşmaya gitmeleri, Lozan Anlaşması engelini aşar kanısındayım” diyor.

*Değiştirilerek alınmıştır  
Hürriyet, Mayıs 1997*

## Anadolu'nun “nazar ve dilek folkloru”

Ayten Övür



- 1 Zaman zaman köylü kadınların boyunlarında renkli boncuk dizeleri görürüz; iki mavi, bir sarı, üç kırmızı gibi, gizli anlamlar içeren bir ritme sıralanır bu boncuklar. İlk bakışta pek bir şey anlatmayan bu tuhaf şifre, kimi kez gerçekleşmesi çok zor bir dileğin olması için, kimi kez bir büyük korkudan korunmak içindir. Bu gizemli dünyayı araştıran Eftal İplikçioğlu nazarlıkların da, Anadolu kadınının folklorik bir ‘iç konuşması’ olduğunu saptamış...
- 2 Yüzyıllardan beri kadınlar gerçekleşmesini istedikleri şeyler için dilek tutmuşlar, adak adamışlar. Nazara karşı da bir takım korunma yöntemleri geliştirmişler. Günümüzde de adak ve nazar hâlâ inanılan şeyler.
- 3 Hastalıklardan korunmak için renkli boncuklarla yapılan kolyelerde, her renk bir hastalığı ifade ediyor. Genellikle, “sarılık” adıyla bilinen hastalığa karşı sarı boncuk, “kızamık” adıyla bilinen hastalığa karşı ise kırmızı boncuk kullanılıyor.
- 4 Köylü kadınların boyunlarında gördüğümüz renkli boncukların hepsinin bir anlamı bulunuyor. Kimisi nazara karşı korunmak için kimisi de bir dileğin gerçekleşmesi için takılıyor. Nazarlıkların üzerinde kullandıkları düğmeler ve boncuklarla tıpkı oyalarda, halılarda olduğu gibi duygularını ifade ediyorlar. Bir düğme diyor, içinden bir dilek tutuyor.
- 5 Adak için kullanılan liralar ise para sahibi olma isteğini ifade ediyor. Ayna, hem nazarı, nazar değme ihtimali olan insana yansıtıyor, hem de sağlık, ferahlık gibi anlamlar içeriyor. Nal ve zeytin çekirdeğinin de insanları nazara karşı koruduğuna inanılıyor. “Fatma Ananın Eli” denen ve beş çizgiden oluşan boncuklar da nazara “dur” diyor. Yuvarlak cam boncuklar ise nazara karşı kullanılan en etkin malzeme.
- 6 Küçük mavi torbalar içine konan çörek otu da yeni doğmuş bebeklerin yastığına ya da omuzuna takılıyor. Gelinlerin yatağının altına konan bu torbaları üzerinizde taşıdığınız zaman da, nazara karşı korunmuş oluyorsunuz.
- 7 Yine bebeği olmayan kadınların uyguladıkları bir başka yöntem şöyle; anne olmak

isteyen kadın, doğacak bebeğin parmağına uyacak büyüklükte bir gümüş yüzük yaptırıp, üzerine mavi bir taş taktırıyor.

8 Eftal İplikçioğlu 15 yıldan beri nazar ve adakla ilgileniyor. Değişik yörelerden yaşlı insanlarla konuşarak, malzemeler biriktiriyor. Nazarla ilgili hiçbir yayın olmadığını farkeden İplikçioğlu, “Üniversite tezlerine kadar araştırdım. Ancak inanç ve dinin içinde bir iki paragraf bulabildim bu konuyla ilgili. Göz boncuğu ya da şu, bu iyi gelir gibi şeyler vardı” diyor.

9 Adağın en çok evlenmek için, çocuk için ve bir hastalıktan kurtulmak için kullanıldığını söyleyen Eftal İplikçioğlu, bu tür inançların Anadolu kadar İstanbul’da da çok yaygın olduğunu, mesela bazı türbelerin ve adak adanan yerlerin önlerinde, kapılarında kuyrukların hiç eksik olmadığını belirtiyor.

10 İşin bir başka ilginç yanı, Eftal İplikçioğlu, eskiden nazar ve adak gibi şeylere hiç inanmazken, bu işin içine girdikten sonra inanmaya başlamış. “Doğrusu ben nazara inanıyorum. Eskiden hiç inanmazdım. Ama şimdilerde farklı düşünüyorum doğrusunu isterseniz. Çünkü bazı insanların yanında kendimizi çok rahat hissetmeyiz. Sarışın insanların, renkli ve özellikle mavi gözlü kimselerin nazarının daha çok değdiğine inanılıyor. Ama bu, o insanın kötü olduğu anlamına gelmiyor. Buna rağmen, bakarken ‘şu ne kadar güzel’ diye bile, içinden geçirse, beğendiği eşyanın başına bir kaza gelebiliyor. Doğrusu, ben artık buna inanır oldum. Kendini daha iyi hissetmek için, bir çok insan psikologlara koşuyor. Bence bu tür inançların yararı var fakat hiç bir zararı yok. Kendinizi iyi hissetmenize yarıyorsa bir taş parçası, bence onu kullanabilirsiniz...”

*Değiştirilerek alınmıştır  
Nokta, 1997*

### Özgür Atanur

- 1 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncesi olan eğitim seferberliği başladı. Askerliğini onbaşı veya çavuş olarak yapmış kişiler köylerinden çağrılarak altı aylık bir kurstan geçiriliyor ve köylerine öğretmen olarak yollanıyorlardı. “Bunlar ilk üç sınıflık köy okullarında çocukları okutacaklardı. Bu sistem aslında çok başarılı oldu. İsim yapmış birçok Köy Enstitülü yazarın ve sanatçının ilk kez okuma yazma öğrenmeleri, köylerde çobanlıktan kurtulmaları bu eğitmen okullarıyla sağlanmıştır” diyor Köy Enstitüleri kurucularından İsmail Hakkı Tonguç'un oğlu Engin Tonguç. Ve bu denemenin iyi sonuç vermesiyle Köy Öğretmen Okulları'ndan sonra da Köy Enstitüleri'nin kurulduğunu ve 1940 yılında da yasallaştığını kaydediyor.
- 2 Köy Enstitüleri yavaş yavaş yaygınlaşıyordu. Saffet Arıkan'dan sonra Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un başlattığı kıvılcım yurdun dört bir yanına yayılıyor, Tunceli'de, Malatya'da, Diyarbakır'da, Samsun, Alanya ve Trakya'da ve yurdun kırsal olarak nitelendirilebilecek illerinde 20 Enstitü kuruluyordu.
- 3 Köy Enstitüleri'nin kurulmasının ilk yılında imece yoluyla 500 köye okul yapma başarısına ulaşıyordu. Ancak hep söylendiği gibi sadece eğitmekle kalmıyordu. Engin Tonguç'un altını çizdiği gibi halkın uyandırılması ve gerçek anlamda halk egemenliğinin sağlanması için eğitim olayı kullanılıyordu, ancak bunun yanında Cumhuriyet tarihi açısından çok önemli bir misyon gerçekleştiriliyordu: “Bu insanlar öyle bir düzeye gelecektirdi ki kendi sosyal ve ekonomik konumları nedir bunu kavrayacaklar ve getirilmek istenen halk egemenliğine dayalı rejim içerisinde, bir baskı grubu oluşturabilecek örgütlenmeleri yapabilecek bilince erişeceklerdi. Olay dar anlamda bir okuma yazma öğretme özelliği taşımamaktadır. Tamamen Cumhuriyetin temellerini sağlamlaştırma ve rejimi gerçek anlamda kurma çabasıdır.”
- 4 Başarıyla uygulanan sistem meyvelerini veriyor ve halk kendi kendini üretmeye başlıyordu. Ancak bilinçlilik düzeyinin yaratılmaya çalışılması belirli kesimlerin tepkilerine neden oluyordu. Türkiye'deki bozuk sosyal ve ekonomik yapı düzelmeye başladığından itibaren, bozuk yapıdan yararlanan insanların tepkileri ortaya çıkıyordu. Daha geniş düzlemde düşünüldüğünde, II'inci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan 'Soğuk Savaş' yıllarının politik mücadelelerinden Türkiye de payını alıyordu. İlhan Selçuk'un belirttiği gibi, 'Soğuk Savaş' Türkiye'de 'Karşı – devrim'e yol açıyor, 'Allahsız komünizme karşı savaş' Türkiye'de siyasal iktidarın belirlenmesinde en büyük rolü oynuyordu. Bu süreç, Köy Enstitüleri'nin sağ kanat politikacılarla yıkılmasına neden oluyor, dünyada belki de ilk örnek olarak nitelendirilebilecek bu sistem acımasızca ortadan kaldırılıyordu. Kapatma işlemi 1954 yılında yasal olarak tamamlanıyordu. Köy Enstitüleri'nden geriye kalan 700 bina, 17 bin işsiz öğretmen ve yüzbinlerce okulsuz öğrenciydi.
- 5 İster istemez insanın aklına 'Enstitüler bugüne kadar devam etseydi, Türkiye'deki yansımaları ne olurdu?' sorusu takılıyor. Engin Tonguç, soruyu şöyle yanıtlıyor:
- 6 “Bugüne kadar devam etseydi şunlar değişirdi. Bugün köylerimiz halen geri ve ilkel durumdadır. Köylerde bütün bu gelişim tamamlandırılmadığı için köylerde istenen gelişme ve kalkınma gerçekleştirilemedi. Bu ilkelik olmayacaktı. Köy ve kent arasındaki farklılık ortadan kalkacaktı. Belki dışarıya olan göç bu durumda olmayacaktı. Göç olgusu farklı şekilde gelişebilecekti. Dış ülkelerde çıkan büyük sorunların birçoğu olmayacaktı. Gecekondulaşma belki bu kadar artmayacaktı. Kent – köy oranı değişse bile uygar bir kentleşme yaşanabilecekti. Akıllara takılan diğer önemli konu ise 'bugün uygulanması ne kadar mümkündür' sorusu: Tabii ki o zamanlardaki sistemin aynısının uygulanması söz konusu değil. Ancak eğitim ilkeleri sadece köye ilişkin ilkeler değildi. Bu ilkeler bugün gecekondu da kentlerde de uygulanabilir. Köy Enstitüleri de böyle bir değişime uğrayarak, belki adı değiştirilerek bugünün koşullarına uygun eğitim kurumları olarak adapte edilebilirdi. Bugün eğitim sisteminde yaşanan sorunlar yaşanmayabilirdi.”

*Nokta, Nisan 1998*

## Dilimiz “Çağdaş Korsanlarla” Savaşıyor

### Pınar Sözen

Bir varmış, bir yokmuş diye başlamıyor anlatacaklarımız. Niyetimiz Türkçe konusunda, kimilerine ders vermek de değil. Yalnızca dilimizde yanlış kullanılan kelimelerden birini, haddimizce karıştırıp, kurcalayacağız. Ve yine haddimizce gereken yerlere mesaj yollayacağız. Ne yazık ki Türkçemizde o kadar çok yanlış ve yersiz kullanım var ki, bazen dilimizi en iyi bildiğine inananlar bile, doğru kullandığını sandığı kelimelerin yanlış olduğunu fark edebiliyor, ama bu sırada düdük çalmış, etraf gri bir duman kütleleriyle kirlenmiş ve tren yolunu çoktan almış oluyor... Birçokları ne kadar yanlış kullanım varsa, kendilerince gerekçelerle yaptıkları yanlışları sürdürüyorlar.

#### **Aradığını bulmak meselesi.**

Elimize ‘Türkçe Sözlüğünü’ alıp, ‘K’ bölümüne baktığımızda, korsan sözcüğünün kelime anlamı, genel olarak ‘deniz haydudu’, “başkalarının hakkını zor kullanarak yiyen kimse” olarak geçiyor. Bir de illegal işlerin ve onları yapanların halk arasında ‘Korsan’ olarak değerlendirilmesi var ki, şeklini hayal edince, komik görüntüler çıkıyor karşımıza. Sözlükteki ‘Korsan’ tanımı çerçevesinde düşündüğümüzde, çağdaş korsanlar olarak adlandırabileceğimiz: ‘Korsan Kitap’, ‘Korsan Marka’, ‘Korsan Bilgisayar Programı’, ‘Korsan Gösteri’, ‘Korsan Dergi’ ve ‘Korsan Yayıncılık’ gibi tamlamaların zihnimizde yerleşmiş olan şekillerinin, ne kadar mizahi bir boyut kazanabileceğini bir düşünün. Yaygın kullanılışından olsa gerek, sözlükte ‘Korsan Radyo’nun, kendisine vergi olmayan bir dalga uzunluğunda izinsiz yayın yapan, verici posta olduğunu anlatan bir dipnotla karşılaşılıyor. Korsanlı uzantılara örnek olarak da ‘Korsan Kasetçilik’, ‘Korsan Miting’ ve yine ‘Korsan Radyo’ verilmiş. Bu da demek oluyor ki; kendisini kayda geçirmeyen, vergi vermeyen, yani varlığını devlete hukuki yollardan ispatlamayanlara da ‘Korsan’ deniliyor. En geçerli ve kapsamlı sözlükleri bile açıp baktığımızda bulamadığımız ‘Korsanlı’ uzantılara, kendi kafamızda şekillendirip, anlamını tam oturtamadığımız fakat, aslında illegal olanlara yine ‘Korsan’ eklemesi yapacağız. Çünkü bilmediklerimizi fakat kafamızda şekillendirdiklerimizi tam anlamıyla öğrenmek için baktığımız sözlüklerde bile bu tür örtülü ulamaların anlamlarını bulamıyoruz.

#### **Kötüler de tüketilir, amaç tüketmek olunca...**

Düşünüldüğünde karşımıza komik görüntüler çıkaran, ama kelimelere döktüğümüzde, çocuklar başta olmak üzere, (hiçbir zaman iyi bir ‘korsan’ örneği verilmemesine rağmen, küçükler çağımızın popülist vurucu, kırıcı ve yok edicilerine çok ilgi duyuyorlar. Ve ne yazık ki, bu vuran, kıran, yok edenlerle de ilk karşılaştıkları yer, yine en çok sevdikleri çizgi filmler oluyor) büyükler tarafından da zevkle tüketilen ‘korsan’lar var. En çok tükettiğimiz ve alışageldiğimiz ‘korsanlı’ uzantılarsa, genelde ‘Korsan Kaset’ ve ‘Korsan Kitap’ ki bunlar da hak sahiplerini çılgına çeviren ve önüne geçmenin zor olduğu, fakat tüketiciden en çok rağbet gören materyaller. Artık kimse yolda gördüğü 500.000 liralık bir ‘Korsan Kitabı’ bırakıp da, 2.000.000 liralık orijinalini almak istemiyor.

Düşünüldüğünde, bir kelimenin, pek çok anlam yüklediği dilimizde, ‘korsan’ın bu şekilde tüketilmesi, kimilerine normal gelebilir. Hatta çıkıp ‘korsanlı’ bir şarkı bile seslendirebilirler üstüne bu kadar laf sarf edilirse... Marjinal olmayanın kazanamadığı ülkemizde, kelimenin doğru yerde kullanımı değil, en güzel nerede tüketileceği önemli... Aslında, dilimiz sandığımız kadar lastikli değil. Sadece halkımız çok yaratıcı, hayal gücü çok geniş. Bu da beklediklerinin ve istediklerinin olmayışından kaynaklanıyor olsa gerek... Kendimizi, aslında varolmayan, ama varolmasını istediğimiz şeylere yönlendiriyoruz. Yarattığımız çirkin ve anlamsız bile olsa kabulleniyor, inanıyor, sahip çıkıyoruz.

*Değiştirilerek alınmıştır  
Nokta, Aralık 1999*



# İşte Ünlü Ayaspaşa

NURCAN VOLKAN

1 İstanbul'da geçmiş ile gelecek, ihtişam ile yoksulluk, eğlenceyle keder Beyoğlu dışında, hiçbir semtte böylesine iç içe yaşamıyor. Lüks konutlarla harabelerin, parıltılı caddelerle izbe sokakların, sosyetik gece kulüpleriyle batakhanelerin sınırları hiç bir semtte böylesine yan yana değil. Şehrin merkezindeki konumu, Boğaza hakim manzarasıyla yüzyıllardır önemini yitirmeyen Beyoğlu, günümüzde de bir çekim merkezi olmaya devam ediyor. Beyoğlu ilçesinin en önemli semtlerinden olan Ayaspaşa ya da daha çok tanınan adıyla Gümüşsuyu, 1920'li yıllarda başlayan gelişimini sürdürüyor.

2 İstanbul'un en seçkin semtlerinden olan Ayaspaşa'nın sınırları Taksim Meydanı'ndan başlayarak, Kabataş'a kadar uzanıyor. Semtin en önemli yeri olan İnönü Caddesi üzerinde, büyük çoğunluğu yüzü yılın ilk çeyreğinde inşa edilen apartmanlar bulunuyor. Pürtelaş ve Sormagir sokakları ise, Ayaspaşa'nın en eski sokaklarından. Parke taşı, bol kıvrımlı ve yokuşlu bu sokakların çoğu dik merdivenlerle kesiliyor ya da bir çıkmazla son buluyor.

## EN GÜZEL MANZARALI MEZARLIK!

3 Adını 1. Süleyman'ın sadrazamlarından Ayas Paşa'dan alan semtte, o dönemlerde sadrazamın konağı olduğu söyleniyor. Osmanlı kayıtlarında 16. yy.'da semtin büyük bir bölümünün koruluk olduğundan söz ediliyor.

4 1615'te yapılan bir anlaşmayla Ayaspaşa'nın büyük bir bölümünün Hıristiyanlara mezarlık alanı olarak tahsis edilmesi, yörenin 19. yy. ortalarına kadar "Grand

Champs des Morts" yani "Büyük Mezarlık" adıyla anılmasına neden oluyor. Tanzimatla birlikte gelen batılılaşma süreci, İstanbul'un yerleşim alanlarında değişiklikler meydana getiriyor. O dönemlere kadar yabancıların, levantenlerin, Hıristiyan bölgesi sayılan Beyoğlu ve çevresine Müslüman Türk nüfusu da rağbet etmeye başlayınca, kentnin yabancılar için yerleşim bölgesi Talimhane, Taksim ve Ayaspaşa'ya kayıyor.

5 O dönemlerde İstanbul'a gelmiş yabancıların, Büyük Mezarlığın İstanbul'da Boğaz'a, Üsküdar'a ve Adalar'a en hakim yer olduğunu belirtiyorlar.

## EN BÜYÜK SORUN OTOPARK

6 1925 yılında boşaltılan mezarlıklara ait arazilerin satışına başlamasıyla, semtte inşa edilen ilk apartman olarak Ayaspaşa Apartmanı yapılıyor. İstanbul'un sayılı apartmanlarından olan Ankara Palas, Kardeşler, Gümüşsuyu, Hayırlı, Rüya ve Pamir apartmanları daha sonra inşa edilip semte damgasını vuruyor.

7 Semt sakinlerinin büyük bir çoğunluğunu levantenler, yabancılar ve İstanbul'un önde gelen kişileri oluşturuyor. Elit bir yapıya sahip olan semtin en büyük sorunu ise otopark. Her gün işyeri sayısı fazlalaşıyor ve dolayısıyla otopark sorunu büyüyor.

8 İstanbul'a hatta Türkiye'ye hizmet veren kültür tesisleri de semtte toplanmış durumda. Atatürk Kültür Merkezi, Belediye Sanat Evi, Devlet tiyatroları Taksim Sahnesi ve Atatürk Kitaplığı bunlardan birkaçı ... Semtte ayrıca, Gümüşsuyu Askeri Hastanesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi gibi İstanbul'un tarihi öneme sahip binaları bulunuyor.

bul'un tarihi öneme sahip binaları bulunuyor.

## EMLAK PİYASASI HAREKETSİZ

9 Oturmuş bir semt olduğu için Ayaspaşa'da gayrimenkul piyasasında önemli bir hareketlilik göze çarpmıyor. Yeni inşaatların yapılmadığı semtte bunun nedeni olarak, imar planları ve binaların mülkiyetinin çok kişinin elinde olması gösteriliyor.

10 Konut ve işyeri açısından büyük bir talep gören semtte seçeneklerin sayısı fazla değil. Bu da gayrimenkul fiyatlarındaki yükselişle kendisini hissettiriyor. Ayaspaşa'da gayrimenkul fiyatlarını belirleyen en önemli unsur binanın tarihi ve bulunduğu yeri. Semtte İnönü Caddesi en iyi prim yapan yer olarak gösterilirken ara sokaklara doğru fiyatlar düşmeye başlıyor. Bir diğer önemli etken ise manzara. Otoparkının olup olmaması da fiyatı etkiliyor.

## FİYATLAR DOLARA ENDEKSİ

11 Ayaspaşa'da gayrimenkul fiyatları dolara endeksli. İnönü Caddesi üzerindeki apartman dairelerinin m<sup>2</sup> fiyatı 2 bin dolardan başlıyor. Konumu ve manzarası iyi dairelerde bu fiyat 2.500-3.000 dolara kadar çıkıyor. Ara sokaklarda ise bina kalitesinin düşük olduğu ve yenilenmeye ihtiyaç duyan konutların m<sup>2</sup> fiyatları 1.200 dolardan başlıyor. İnönü Caddesi üzerindeki konutların m<sup>2</sup> kiralari 10 ile 20 dolar arasında değişiyor. Ara sokaklarda doğru kiralar 5 dolara kadar düşüyor.

*Değiştirilerek alınmıştır  
Hürriyet, Mart 1998*

## Kahvenin Dünyaya Yayılışı

1 17. yüzyıl gezgini Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere göre, İstanbul'da yetmiş dükkanda kahve pişirip satan ve her gün dükkanlarını "Her seherde besmeleyle açılır dükkanlarımız / Hazret-i Şeyh Şazili'dir pirimiz üstadımız" diyerek açan kahvecilerin piri, 15. yüzyıl başında Arabistan'da yaşayan sufi şeyhi Ali Omar al-Şazili'dir.

2 Kahve, başlangıçta dinsel bir içkiydi. 16. yüzyılın hemen başında, önce Arabistan ve ardından Mısır'da sufiler arasında hızla yayıldı. Zihni uyanık tutan bu içkinin dinsel ayinleri kolaylaştırdığı söylenmektedir.

3 Sufiler arasında bu denli saygın bir yere yükseltelen kahveye, elbetteki din alimlerinin hepsi hoşgörüle bakmıyordu. 1511'de, Mekke Muhtesibi, yani Pazar sorumlusu Hayır Bey, iki hekimden sağlığa aykırılık görüşü alarak, bazı din alimlerinden kahvenin haram olduğu yolunda bir fetva çıkarttı.

4 Kahveyi İstanbul'a tanıtan ilk kişinin Habeşistan Valisi Özdemir Paşa olduğu söylenir. Kesin olarak bilinen ise 1544'te, Suriyeli iki Arab'ın, Tahtakale'de İstanbul'un ilk kahvesini açtıklarıdır. Adına 'mekteb-i irfan' da denilen kahvehanelerin sayısı hızla artmış, zevk ü sefa içinde gün boyu kahve içen bir erkekler sınıfı türemiştir.

5 Kahve elbette ki kahvehanelerle sınırlı değildir; zenginlerin evlerinde işi sadece kahve pişirmek olan hizmetçiler çalışmaya başlamış, Saray'da kahvecibaşılık makamı kurulmuştu. Kahve pişirmenin kolay bir iş olduğu da sanılmasın; Sadrazam'ın mutfağının günlük kahve tüketimi 10 okka (yaklaşık 13 kg) kadardı.

6 Bu arada sofular boş durmuyorlar, zaman zaman sert tedbirler alınmasını sağlıyorlardı. IV. Murad zamanında bu tedbirler ölüm cezasına kadar varmıştı.

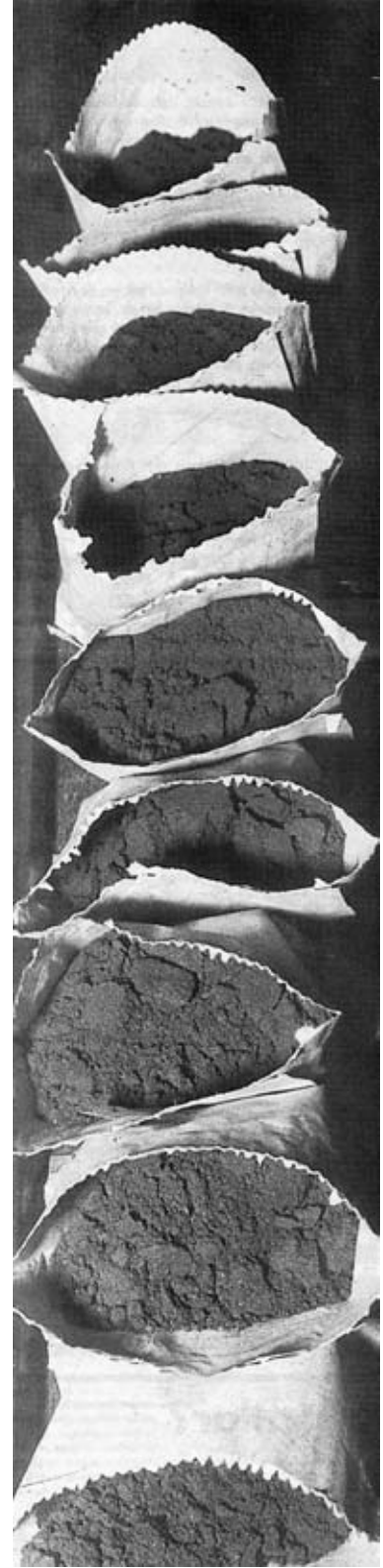
7 Ancak kahve, Karacaoğlan'ın "ağalar beyler içerler" dediği kadar şehirliyle ve zenginlere mahsus bir içkiydi. Sonunda kahve yasağı kalktı kalkmasına ama yine kötü şöhretli arkadaşlarla birlikte anılmaya devam ediyordu. 18. yüzyıla gelindiğinde bu kötü şöhreti unutulmuş, kahve çoktan bütün Anadolu köylerine girmiş, tiryakilerinin, tutkunlarının sayısı iyice artmıştı.

8 İslam aleminde 1511'den beri haram fetvalarına, ölümle sonuçlanan yasaklamalara rağmen keyifle içilen kahve, Batı'ya ilk defa Venedikli tüccarlar tarafından götürüldü. 17. yüzyılın başında tütünün kahvenin yanına yoldaş getiren bu cennetlik tüccarlar, 1615'te oralara da kahveyi götürdüler.

9 Batı'nın merkezlerine ulaşan bütün mükeyyifat gibi, kahve de başlangıçta zengin ve seçkin çevrelerin bir eğlencesi idi. Bu çevrelerdeki itibarı da, Osmanlı İmparatorluğu'nun hala devam eden etkisinden geliyordu.

10 1633'te, Viyana'daki Osmanlı Elçisi Mehmet Ağa'nın acı kahvesini içmek bir ayrıcalıktı, ama 1669'da, zerafeti ve cömertliği ile tanınan, Paris'in en popüler simalarından, Osmanlı Elçisi Süleyman Mustafa Ağa konutunda konuklara ikram edilen kahveler, Paris'te elçilikten çok daha başarılı oldu.

11 Bir kaç Ermeni gezgin kahve satıcısı, Süleyman Mustafa Ağa'dan önce Paris sokaklarında görülmüştü; 1670'de ise, Pascal adlı bir Ermeni Paris'in ilk kahvehanesini açtı. On yıl sonra da, Avrupa'nın şimdiki 'cafe'lerinin atası sayılabilecek ilk kahvehaneyi, yine iki Ermeni, Viyana'da açtılar. 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, artık bütün Avrupa kahve tiryakisiydi.



- 12 Habeşistan ve Arabistan dışında ilk kahve tarımı, Hollandalılar tarafından 1712'den itibaren Cava'da başlatıldı. 1730'dan itibaren ise bütün Güney Amerika'da kahve üretiliyordu.
- 13 17. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıllık kahve üretimi 5 bin tonun üzerindedir. 1765'te İstanbul'da Frenk kahvesine olan aşırı talep nedeniyle satış yerleri yetmez olmuştu.
- 14 Kahve artık sadece bitkisiyle Arap ya da Güney Amerikalı; Avrupalılar ve Amerikalılar işleyip satmakla kalmıyor, içinden kafeinini bile alıyorlar. Ama ne olursa olsun, kişi başına kahve tüketimimiz 17. yüzyılın yanına bile yaklaşmıyor.

*Değiştirilerek alınmıştır  
Hürriyet, Nisan 1997*

# Mikro makineler günlük yaşamda

► **Programlanabilen, dolayısıyla belirli yeteneklere ve zekâya sahip mikro makineler dijital bilgisayar dünyası ile gerçek dünya arasında mükemmel bağlantılar kuruyor.**

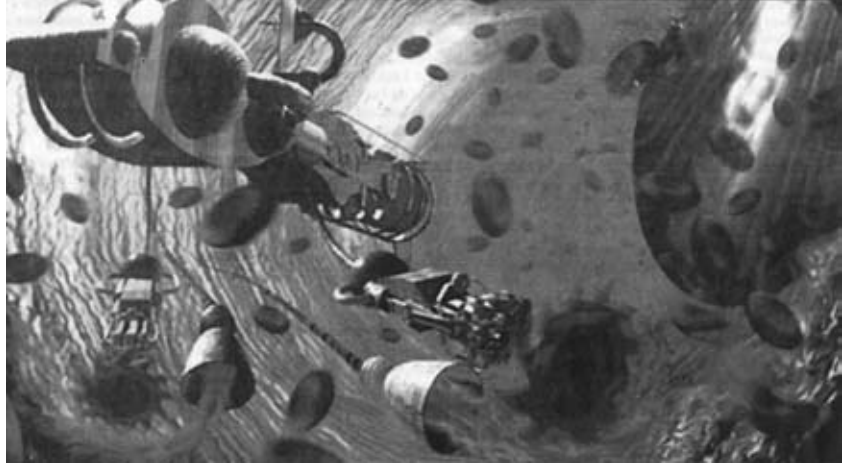
Amerika'nın düşünce fabrikalarından biri olan Rand Corporation'dan yıllar önce ayrılan bir grup araştırmacı, Kaliforniya'da "Gelecek Enstitüsü" kurdular ve teknik yolla dünyayı nasıl değiştirebileceklerinin hesaplarını yapmaya başladılar.

Bu, yıllar önce olmuştu tabii. Bugün ise gerçekten dünyayı değiştirecek teknik cihazlar geliştirme yolunda hızla ilerliyorlar. Ürettikleri mikro makine sistemleri satın alan müşterileri arasında, bankalar, süpermarketler, Mercedes gibi otomobil üreticileri, Toshiba ve Boeing gibi ünlü şirketler, Amerikan hükümet birimleri, Amerikan Hava Kuvvetleri vb. var.

Şirketin başı olan Paul Saffo'ya göre mikromekanik sistemler (Mems) bir teknik devrinin motoru olacak bir gelişme aşamasına geldiler. Dünyada başlayan Mems dönemi, günlük hayatın her alanını içine alacak bir şekilde geliyor. Mems deyince de akla minik sensörler (algılayıcılar) ve minik mekanik parçacıklar geliyor. Gözle zor seçilebilecek miniklikte.

Bunlar ne yapacaklar? Ütopya çok. Örneğin dijital beyinler üretilecek, bunlar duyu organlarına ve kaslara sahip olacaklar ve yakın gelecekte dijital beyinler duyabilecek, koklayabilecek, gülebilecek, görebilecek ve aktif hareket edebilecek.

Mikro mekanik sistemler, sanal dünya ile gerçek dünyanın kesiştiği noktada yeni bir donanım çeşidi, mikrosistem tekniği. Bu sistem, elektronik, sensorik ve mekaniğin alanlarını minik boyutlarda bir araya getiriyor. Milimetrenin binde



bir (mikrometre) boyutunda yapılar ortaya çıkartıyor.

Mikro yapıları üretmek için iki teknik kullanılmakta. Bir teknik platin ve silisyum kullanırken, diğer teknik ise plastik veya metal kullanıyor.

Bu yeni tekniğin kullanım alanları konusunda yapılan liste oldukça uzun:

– Uçakların taşıyıcı yüzeylerine konacak yüzlerce Mems, hava akımını ve anaför oluşumunu gözleyecek ve duruma göre uçakta geliştirilecek minyatür dümen ve fren sistemlerini açık kapayarak, böylece uçağın daha rahat, huzurlu uçuşunu ve daha az benzin harcamasını sağlayacak.

– Köprüler ve binaların yüzeylerine memsler yapıştırılacak. Bunlar rüzgar büyüklüklerini, etkilerini ve hafif depremleri ölçecek. Bu ölçümlerden alınan bilgilerle, yapıların mekanik özellikleri güçlendirilecek.

– Kimyasal mikro sistemler, koku alan burunları yardımı ile örneğin ızgaranın veya omletin yanmaya başlayıp başlamadığını haber verecek ve buna göre ocağın sıcaklığını otomatik olarak düşürecek.

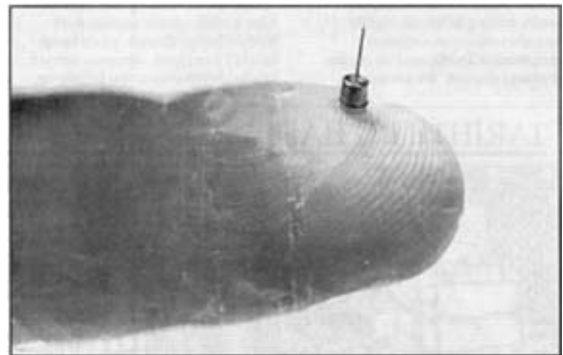
Böylece ocak üzerinde unutulacak yemeklerin ardından "eyvah yandı" çığlıklarıyla ağlamaya paydos!...

– Arabalar için geliştirilecek mikroskobik gözler, trafik levhalarını sizden önce görecektir, sizi uyaracak veya otomatik olarak fren sistemine müdahale edecek veya hız kesecek.

– Darbeli radar cihazları, geleneksel alarm görevlerinin yanısıra, bebeklerin uyumalarını kontrol edecek, gömülmüş mayınları bulup çıkartacak ve yapılarda demir paslanma ve çürümeleri haber verecek.

– Şeker hastalarının deri altlarına, ihtiyaçları olduğunda otomatik olarak insülin şırınga edecek pompa sistemi geliştirilecek. Bir sensör (algılayıcı), sürekli olarak şeker düzeyini denetleyecek, hastanın deri altındaki insülin deposundan gerekli insülini vücuda verecek.

İşte böyle. Siz hayallerinizi çalıştırarak bu minik makinelerin daha neler yapabileceğini düşleyebilir-



siniz.

– Daha bugünden bu makineler çalışıyor. Laboratuvarlarda foto litograf ve galvanizleştirme cihazları üç boyutlu yapıları biçimlendiriyor. Mikroskopik taşıyıcılar ve sütunlar üretiliyor. Minik eklemler, motorlar, türbinler, makaslar vb. üretiliyor. Bunlar büyük yapıları harekete geçiriyorlar. Özellikle, sınırlı ölçümlere izin veren büyük sistemlerde, bu sistemleri denetlemekte ve gelişmelerini

izlemekte, bu minik makinelere büyük ihtiyaç var.

– Örneğin anahtar deliği cerrahisinde. Bu minik sistemler örneğin beyine gönderilerek kan akışı, yağ ve kireçlenme düzeylerini belirleyebilecek ve beyin bu olumsuz unsurlardan anında temizlenebilecek. Bu sistemlerin yararları, örneğin modern hava yastığı sistemlerinde çabuk görüldü. Hava yastığını anında açan elektronik sistemin bütünü, dokuz

milimetre karelik bir çip üzerine yerleştirildi. Algılayıcı, bir çarpma anında, eskiye kıyasla 10 kez daha hızlı tepki vermekte ve hava yastığı açılmakta.

– Amerikalı geleceğin teknikleri araştırmacısı Saffo, mikrosistemler alanını şöyle tanımlıyor: “İnsanların kurduğu ancak dijital makinelerin yaşadığı yeni bir evren”.

*Değiştirilerek alınmıştır  
Cumhuriyet Hafta, Temmuz 1997*

## BU YAZ KOMŞUNUZ TATİLİNİ KUŞ CENNETİ'NDE GEÇİRECEK ŞİMDİDEN HABERİNİZ OLSUN

*Çuvaldız*

HAYDAR EROĞLU



Çok okuyan değil, çok gezen bilir, derler. Ya da size bunu dedirtmek için sorarlar: "Çok gezen mi, çok okuyan mı bilir?". Bana göre okuyana ve gezene göre değişir bu sorunun yanıtı. Kapadokya'yı gezmeye gittiğimde Alman ve Hollandalı turistlere eşeklerini kiraya veren yaşlı köylü ile söyleşirken bana sordu; "Çok gezen mi bilir, çok okuyan mı?" Bir an çevreme bakındıktan sonra (bir eşeklik edip) şu yanıtı verdim adama: "Eşeklerinin sırtındaki turistlerin gezdiği her yeri eşeklerin de geziyor, ama sırtındakinin bildiğinin dörtte birini bile bilmiyor eşeklerin. Demek ki; biraz da gezenin kimliği ile ilgili bu, teşbihte hata olmasın.". "Yok, yok" dedi adam başını kaşıyarak; "bizim köyde yaşlı bir kadın var, hiç şehir görmemiş, köy dışına hiç çıkmamıştır, ama turistlerle birlikte her yeri gezer, ama yine de bir şey bilmez. Okuyan gibi, gezenin de akli olmalı. Ama ne edelim ki onlar eşek gelmiş, eşek giderler bu dünyadan. Vay benim eşek kafam, eşeklere yem, su vermeyi unuttum!" deyip gitti. Gitsin! Eşeğe hakaret ettiğim sanılmasın sakın. Bana göre de tüm hayvanlar eşittir. Orwell'e göre ise: "Tüm hayvanlar eşittir ama bazıları daha çok eşittir." İyi de, insanlar neden gezer? Daha doğrusu bazı insanlar neden gezer? Eskiden insanlar birbirini savaş alanlarında tanımış, şimdi daha çağdaş bir yöntemle turizm aracılığıyla tanıyorlar; kültür alışverişinde bulunuyorlar. Çünkü 'turizm, barışa yeşil bir ışık, barışa bir pasaporttur'. 'Turist' ve 'turizm' kavramları 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamımıza İngilizlerin 'tourner' dönme, döndürme, 'tour' gezinti kavramlarını kazandırmaları ile girmiştir. Fakat, bizim kullandığımız 'turist' ve 'turistik' kavramları dilimize Fransızcadan girmiştir. İlk çağda insanlar sağlık ve kutsal yerleri görmek merakı ile düşmüşlerdir yollara. O zaman, Romalılar refah içindeydiler ve tüm yollar bu nedenle Roma'ya çıkardı aslında. Ortaçağda da geziler dini yerlerin görülmesi amacıyla yöneliktir. Çünkü bu çağda herşey dine göredir. Fakat insanlar bu gidip gelmeler sırasında doğanın da farkına varmışlardır. Bu çağın ünlü gezgini Marco Polo, Çin'e kadar gitmiş, doğu izlenimlerini anlatan bir de eser yazmış, Avrupalılara başka dünyaların kapılarını aralamıştır. Yine bu çağda 'İslam'ın doğuşu' ile Haccın bir dini görev oluşu, önemli bir seyahat nedenidir müslümanlarca. Rönesans devrinde de Avrupa'da

'bütün yollar Roma'ya çıkar'dı. Roma'yı bir çekim merkezi durumuna getirmişti. Yakın çağda varsillar, Avrupa'nın tedavi ve eğlence başkentlerine gidiyor, günlerini gün ediyorlardı. Bu dönemde buharlı gemi ve demir yollarının insanların hizmetine sunulması insanlar arasındaki mesafeyi kısaltmış, gezmek, görmek merakı ucuzlamıştır bir anlamda. Turizm adına 19. yüzyılın olayı 'grup seyahatleri'dir. Thomas Cook, 1841 yılında 'içki aleyhtarlarını' bir kongreye götürmeyi başarınca turizm teşkilatının ilk tohumlarını atmış olur Avrupa'nın kültür toprağına. 1872'de 'İlk dünya turu' düzenlenir. 19. yüzyıl turizminin gelişmesinde en önemli etkenlerden birisi, Thomas Cook, Goethe, George Sand ve Pierre Loti gibi yazarların katkısı ile edebiyat olmuştur. Bu dönemde nüfuslar artmış, siyasal ve politik alanlarda olumlu gelişmeler olmuş, kişiler hürriyetlerini elde etmiş, halk yönetime katılmış, özel mülkiyet, iş vb. gibi insani haklar elde edilmiş, teknik gelişmiş, endüstri Avrupalının hizmetine sunulmuştur. Bunlar da Avrupalıyı gezmeye, görmeye sevk etmiştir doğal olarak. Herkes tatil yapabilir, ama parası olan herkes. Üstelik gezmek, görmek doğal olduğu kadar anayasal bir hak da. Peki insan neden tatil yapar? Komşusu tatil yaptığı için, doğa ile başbaşa kalmak için, moda uymak için mi? Yoksa sosyal baskı, şehir yaşamından uzaklaşmak ve dinlenmek, alışkanlık, gösteriş, taklit, para harcama zevki, yüksek gelir, bilgi sahibi olma gereksiniminden mi? Bilgisizlikten mi? Vs. vs. Hangi nedenle olursa olsun o kimseyi ilgilendirmez. Ama çağdaş bir insanın tatile, gezmeye, görmeye, yeni dünyalar, yeni yaşamlar keşfetmeye gereksinimi var, bu tartışılmaz.

Başka ülkelere gitmeyen insanların daha milliyetçi olduğu da bir gerçek. Türkiye'yi, Türkleri gidip gören bir Hollandalının tüm ön yargılarından arınacağı gibi, bizim bir başka ülkeyi görmemiz, insanların tanınamızla biz de arınıyoruz var olan ön yargılarımızdan.

Türkler arasında da artık yaygınlaşmaya başladı gezip görme merakı, dinlenme gereksinimi. İyi de tatil yapmak istemeyenleri tatile nasıl gönderebiliriz? Tüm giderlerini karşılayarak mı? Hayır, şu sloganı kullanarak: "Bu yaz komşunuz tatilini Kuş Cenneti'nde geçirecek!".

*Değiştirilerek alınmıştır  
İkibinbir, Nisan 1999, Sayı 5*

### ÜNLÜLER NE YAPIYOR?

- 1 Susan Sarandon, 'Cradle Will Rock' filminde 1930'lu yılların New York'unda yaşayan İtalyan bir eylemciyi canlandırıyor. Amerikan tarihinin tehlikeli ve heyecan verici bir dönemini, kültür devrimini yansıtan 'Cradle Will Rock'ta, Orson Welles'in başını çektiği tiyatro sanatçılarının devletin sansürüne karşı ayaklanması konu ediliyor.
- 2 Bruce Willis son filmi 'The Sixth Sence'de (Altıncı Duyu) bir çocuğun problemlerine psikolog kimliğiyle çözüm buluyor. Daha önce 'Mercury Rising' (Şifre Merkür) adlı filmde 9 yaşındaki bir çocuğu koruyan FBI ajanı rolündeki Willis 'The Sixth Sence'de de 8 yaşındaki, doğaüstü güçlere sahip Cole Sear'a (Haley Joel Osmand) yardımcı olan bir çocuk psikoloğunu canlandırıyor.
- 3 Sean Connery'ye bu yılın sonuna doğru 'sir' ünvanı verilmesi bekleniyor. Eski James Bond'un bu yılın sonuna kadar geleneksel sir ünvanı adayları listesine girmesi beklenirken Başbakan Tony Blair bu konuda bir açıklama yapmadı. İki yıl önce Connery'nin 'şövalyelik' adaylığı, oyuncunun 'İskoç Milliyetçi Partisi'ne verdiği destekten dolayı Tony Blair tarafından engellenmişti.
- 4 Britney Spears 'Baby One More Time' şarkısı ve aynı adlı albümüyle satış rekorları kırarak İngiliz Pop Kültürü'nün zirvesine yerleşti. Britney Spears'ın albümü dünya çapında 10 milyondan fazla sattı ve Amerika müzik listelerinde 3. sıraya yerleşti. Yılın en iyi satan albümleri arasında Eiffel 65 'Blue' ile ikinci, Lou Bega 'Mambo No.5' albümüyle üçüncü sırada yer alıyor.
- 5 Spice Girls grubundan Emma Bunton, devletin içkiye karşı aldığı önlem kampanyasında yer almaya başladı. Yirmi üç yaşındaki şarkıcı, İngiliz televizyonlarında yayımlanan alkolün zararlarına yönelik bir reklam filminde boy gösteriyor.
- 6 Daniel Day-Lewis, eşi Rebecca Miller'ın yazıp yönettiği 'Gone to Earth' adlı filmde yardımcı yönetmenlik yapıyor. Genç kız, bir delikanlı ve artık genç olmayan bir adam arasında gelişen üçlü bir aşkı konu alan filmde yaşlı adamı Jeremy Irons'ın oynaması düşünüyor.
- 7 Robin Williams son filmi 'Bicentennial Man'de bir robotu canlandırıyor. Filmde bir robotun iki yüzyıl süren sıra dışı yolculuğu sonucunda, sıradan bir insan haline gelmesi konu ediliyor. Williams aynı zamanda pek çok yardım derneğinin organizasyonlarında aktif olarak yer alıyor. En son evsiz insanlara, dört yüz otuz sekiz milyon dolarlık yardımın ulaşmasına öncülük etti.
- 8 Ken Loach 'Bread and Roses' adlı son filmini Los Angeles'ta çekiyor. Filmde 90'lı yılların başında sosyal haklarını elde etmek için savaş veren temizlik işçilerinin hikâyesi konu ediliyor. Loach, filmin çekildiği Los Angeles'ın tamamen para tarafından işgal edilmiş olduğunu ve dünyanın en tehlikeli şehri sayılabileceğini belirtti.
- 9 Andrej Wajda bir Leh romanından uyarladığı 'Pan Tadeusz' adlı filmi ile 'Titanic'i bile geçerek Polonya'da en çok izlenen film oldu. Polonya'da on yıldır ilk kez bir Leh filmi yüksek bir gişe hasılatı ile Amerikan yapımı filmleri bile geride bıraktı.
- 10 Rupert Everett '8 yaşından beri büyük bir aktris olamayacağımı anlamıştım' cümlesi ile başladığı 'Hello, Darling' adlı otobiyografik romanını Fransa'da yayımladı.

*İnternet, Cumhuriyet, Aralık 1999*